

Predah i popuna u Krbavici

(2. oktobar - 11. oktobar 1942)

Prvoj udarnoj brigadi, koja od 18. septembra više nije Udarne brigada 1. operativne zone Hrvatske, već *Prya partizanska narodnooslobodilačka udarna brigada Hrvatske*²⁶⁰, štab Zone je 27. septembra naredio da se »odmah po likvidaciji Pazarišta« povuče »na odmor preko pruge«, i to »na liniju Krbavica - Tuijanski«, a »za prvi mah neka sva tri bataljona dođu u Krbavicu.«²⁶¹ Treći, kordunaški, bataljon još je tada bio - i ostat će sve do kraja prvog tjedna u oktobru - izvan brigadnog sastava, u otočaćkom kotaru, bez redovne veze sa štabom brigade.

Glavnina brigade je »na odmor preko pruge« krenula iz rajona Pazarišta uveče 4. oktobra. U narednih četrdesetak sati prešla je - do krbavičkih zaseoka - oko 80 kilometara planinskih puteva i puteljaka. Dočekani kao što se dočekuju najrođeniji, bataljoni 1. partizanske NOU brigade Hrvatske su razmješteni u Baljkušu, Vujnove Glave, Zaklane, Panjkoviće, Rapajić Kraj, Petroviće i Miriće. Iz podvelebitskih sela 1. je brigada do šumske bolnice u Kozjanu donijela 30 ranjenih i bolesnih boraca, među kojima su bili i ranjenici 2. brigade i 4. ličkog partizanskog odreda.²⁶²

Treći bataljon nije odmah, nakon dolaska glavnine brigade u Krbavicu, pozvan da se vrati u sastav brigade. Komandant brigade je ujutro 6. oktobra obavijestio štab Zone da je zamjenicima komandanta i komesara brigade, Milutinu Karasu i Milanu Uzelcu, i operativnom oficiru brigade Jovici Lončaru, koji su sve vrijeme bili s Trećim bataljonom, naredio »šta sve treba (3. bataljon) da radi za vreme dok se ova tri bataljona odmore.«²⁶³ U štabu brigade nisu znali da viši štabovi već tada imaju velike planove u odnosu na buduće akcije 1. brigade i da je 3. bataljonu naređeno da se priključi glavnini brigade u Krbavici.

U Trećem bataljonu je u vrijeme manevriranja po Kapeli, gdje su »Božidar Adžija« i Kordunaši imali zadatak da »napadaju neprijatelja iz zasjeda na svim prolazima u okolici Škara i Dabra«,²⁶⁴ došlo do promjena u štabu. Komesar bataljona Milić Dejanović se vratio na Kordun, da bi preuzeo dužnost politkomesara 1. kordunaškog partizanskog odreda, a dužnost komesara u 3. bataljonu je vršio komesarov zamjenik Nikola Božić.

Kad su talijansko-četničke ofanzivne operacije na Kapeli obustavljene, zamjenici komandanta i komesara 1. brigade su 3. bataljon ori-

ää» Isto, 1467, 43, 1/4.

260» Isto, 8/5.

262) Isto, 800, 26-2.

263) Isto.

264) Zb. NOR, V/7, 169.

jentirali prema pruži Plaški - Vrhovine, gdje je bataljon izveo nekoliko uspješnih akcija. Zamjenik komesara brigade Milan Uzelac Brico je 3. oktobra obavijestio štab Zone da je »srušeno oko 3 i pol kilometra pruge« i - što će se pokazati kao izuzetan uspjeh - da bataljon priprema novu, veliku akciju protiv Talijana »kada otpočinu sa radom na porušenoj pruži«. ²⁶⁵ A Centralnom komitetu KPH Brico je 4. oktobra pisao da je 3. bataljon izveo uspješnu »akciju u Javorniku na voz, gdje je uništeno 9 vagona i jedna lokomotiva, zarobljeno nešto vojničke spremne, 8 ustaša, jedan Talijan i 6 osoba, što službenih što putnika, i ubijene 3 ustaše«. Tada su u Javorniku »zapaljena 2 vagona benzina i 1 vagon uglja«. Odmah zatim je 3. bataljon razorio prugu između Javornika i Rudopolja. Osim toga, pisao je Milan Uzelac Brico, »napali smo stanicu Rudopolje, gdje smo neprijatelju nanijeli težih gubitaka, i cijelog dana vodili borbu sa Talijanima i četnicima«. ²⁶⁰ Iz izvještaja operativnog štaba 3. bataljona 1. brigade i bataljona »Božidar Adžija«, vidi se da je 3. bataljon 26. septembra, ojačan četom »Božidara Adžije«, zarobio 8 Talijana i ustaša, »a oni koji se nisu htjeli predati poginuli su u zapaljenim vagonima«. Te vagona su borci potpalili »ne znajući u prvi mah da ima benzina koji je bio pokriven sa ceradama«. ²⁶⁷

Početak oktobra, uočivši »gomilanje neprijatelja na stanici Rudopolje bez osiguranja i opreza«, za akciju uvijek spremni Milisav Dakić je predložio da se bataljon »sa tri pravca« privuče do željezničke stanice Rudopolje »i kad se neprijatelj najviše bude nagomilao« trebalo ga je »obasuti vatrom iz više automatskih oruđa i pušaka«. Stanica u Rudopolju je napadnuta 4. oktobra. Akcija je počela u 7.30 sati, kad je iz Vrhovina stigao vlak sa deset vagona punih Talijana. Izlazili su i gomilali se ispred stanične zgrade bez ikakvog osiguranja. Bilo ih je nešto više od 200. Operativni oficir 3. bataljona, Josif Hajdin Joco, iskusan vojnik, bivši podoficir, u ustanku komandir i voda i čete prvoboraca iz rodnog Vojnića, dao je dogovoreni znak za napad. Tek što se čula Hajdinova pištaljka, iza dobro postavljenih zaklona oko stanice otvorena je žestoka paljba. Stevan Opsenica i Uroš Krunić su 7. oktobra pisali kako poslije prvog plotuna boraca 3. bataljona »pada velik broj mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika, dok su ostali pali potrbuške i počeli se uvlačiti u samu stanicu«.

Zasjedu oko rudopoljske željezničke stanice držala je 4. oktobra 2. četa naoružana sa 4 puškomitraljeza i 75 pušaka. Komandir čete Glišo Božić i komesar Branko Mamula su predlagali da se na Talijane, koji su poslije »nekoliko sekundi panike« otvorili »jaku mitraljesku vatru iz stanice i okolnih bunkera, kao i iz dva blindirana vagona,« izvrši juriš. Prijedlog nije prihvaćen jer - bit će kazano u izvještaju - »nije bilo vjerojatnoće da bi se sa jednom četom uspjelo«. Ubrzo je talijanska artiljerija iz Vrhovina počela tući položaje 2. čete, pa je Hajdin naredio da se borci povuku u kapelske šume.

Dok se 2. četa povlači, prugom od Vrhovina je Talijanima pristizala svježa pomoć. Dolazili su i Talijani i četnici. Desetina Steve Vučkovića,

²⁶⁵ Isto, V/8, 26.

²⁶⁶ Isto, IX/2, 166.

²⁶⁷ Isto, V/7, 248.

koji se i prethodno isticao kao borac velike hrabrosti, prva se sudarila s Talijanima koji su u velikoj žurbi pristizali od Vrhovina. U izvještaju piše da je »došlo do bliske borbe čak prsa u prsa«, pri čemu je Vučkovićeva desetina, slijedeći svog desetara, »uspjela zadati neprijatelju teže gubitke bez vlastitih gubitaka«. Uto su se u borbu uključile i 1. i 3. četa 3. bataljona. One su se obračunavale s Talijanima i četnicima koji su iz Vrhovina prodrli u Donji Babin Potok, jugoistočno od Rudopolja. »Talijani i četnici nailazili su slobodno u gustim streljačkim strojevima. Kada je neprijatelj došao na blisko odstojanje«, čete 3. bataljona, raspoređene u dobro postavljenoj zasjedi, otvorile su »jaku mitraljesku i pušcanu vatru, te neprijatelju nanijele teže gubitke«.²⁶⁸

Iz Vrhovina će biti javljeno da su u Rudopolju i između Vrhovina i Babinog Potoka Talijani 4. oktobra imali »70 mrtvih i nepoznat broj ranjenih«.²⁶⁹

Treći bataljon se glavnini brigade u Krbavici priključio 7. oktobra. Odmah poslije toga je održana prva konferencija komunista 1. hrvatske NOU brigade. Sekretar Partije Milan Uzelac Brico je uoči konferencije ocjenjivao da »stanje u organizaciji nije onako kako bi moralo biti«, pri čemu kao razlog navodi da su »drugovi partiji vrlo mladi sa malim partijskim iskustvom u radu, slabog teoretskog znanja«, odnosno da »nisu dovoljno kritični i samokritični«. Ali, nije se moglo ni trebalo poricati da je »ljubav prema Narodnooslobodilačkoj borbi i Partiji, kao i borbenost, na visini«.²⁷⁰

U septembru i početkom oktobra partijski rad u 3. bataljonu je bio bolje organiziran nego u ostalim bataljonima, možda i stoga što je s 3. bataljonom bio zamjenik komesara brigade. Direktiva da se u svakom bataljonu organiziraju tečajevi »da bi se osposobilo i teoretski podiglo jedan dio dobrih drugova« bila je realizirana samo u 3. bataljonu. Na prvom bataljonskom kursu bilo je 9 komunista, »koji će ujedno prenašati sa kursa one teme koje se uče u bataljonskim odjeljenjima«. Partijski rukovodilac brigade je 4. oktobra pisao da je utvrdio kako je »potrebno slijedeće stvari savladati: 1) brošuru 'O Partiji', 2) 12 uslova za boljševiziranje Partije, 3) Teorija Partije, 4) Istorija SKP (b) sa dodatnim materijalom«. Ujedno je trebalo »paralelno sa materijalom predviđenim za kurs« organizirati proučavanje »aktuelnog materijala iz NOB«.

U pripremanju brigadne partijske konferencije Komitetu u kojem su bili, uz Milana Uzelca Bricu, i Boško Šnajder, Jovo Vujnović, Nikola Božić i novi zamjenik komesara u 4. bataljonu Ivan Radošević, pomogao je i instruktor CK KPH Perica Dozet. Izvještavajući o tome Glavni štab NOPO Hrvatske, komesar brigade Uroš Krunić kaže da je - osim partijske konferencije - održano »više sastanaka i konferencija«, i vojnog i političkog karaktera radi »sređivanja unutrašnjeg života i rada u našoj jedinici«.²⁷¹

Tjedan dana kasnije održana je u Prisjeki na Petrovoj gori i druga partijska konferencija 1. brigade. Na toj konferenciji su bili i sekretar

²⁶⁸ Isto, V/8, 100.

^M) Isto.

²⁷⁰) Isto, IX/2, 164.

²⁷¹ D Isto, 232.

' CK KPH Vlado Popović, član Biroa CK KPH Anka Berus, komandanti Glavnog štaba i štaba 1. operativne zone, Ivan Rukavina i Srećko Manola, »i još neki drugovi koji su išli za politički rad u brigadama«. Ujedno je, sudeći po već spomenutom Krunićevom izvještaju, održano i savjetovanje, koje je »bilo kratko, ali vrlo korisno, jer se na njemu pretresalo o najglavnijim stvarima u vezi sa našom mladom Partijom«. ²⁷²

Na jednoj od vojnih konferencija, 7. ili 8. oktobra, »poslije naših izvještaja« - piše Uroš Krunić - i poslije diskusije koja je uslijedila, održao je drug komandant zone jedan kratak pregled političke situacije vani i u našoj zemlji, a, »zatim nam je dao upute i savjete za rad sa našom brigadom«. Komandni sastav 1. brigade je tada, od Srećka Manole, saznao i da se najviše rukovodstvo NOV opredijelilo na »stvaranje divizija koje će se skoro formirati za uspješnije akcije i borbe protiv okupatora« i »da će naša brigada u sastavu sa još dvije do tri brigade vršiti zajedničke operacije na Kordunu ili Baniji«. ²⁷³

Paralelno s vojnim i političkim pripremama za nove velike operacije, u brigadi dolazi i do kadrovskih promjena. Prva brigada je tad i kasnije bila tipična kadrovska jedinica. Stalno popunjavana s terena, ona je starim borcima popunjavala štabove novoosnovanih jedinica. Tako je u septembru dala komesara 8. banijske brigade (Deni Vujnović) i zamjenika komandanta 9. hrvatske (3. ličke) brigade (Momčilo Novković). Početkom oktobra po zahtjevu ličkog Okružnog komiteta KPH odlazi prvi obavještajac brigade Milan Dumić, koji će se u brigadu vratiti osam mjeseci kasnije. U Krbavici su iz brigade otišli 6. i 7. oktobra Jovica Lončar i Bude Ratković. Jovicu Lončara su 28. septembra tražili Srećko Manola i Đuro Kladarin, budući da je dotadašnji načelnik štaba 1. zone Slavko Krajačić bio smijenjen (»nije dorastao svojoj dužnosti«). ²⁷⁴ Komandant i komesar 1. brigade su 6. oktobra za prvog operativnog oficira 1. brigade napisali da je »na svojoj dužnosti bio uvijek revan«, mada »fizički slab, što se naročito osjećalo u duljim marševima, nepodesnim putevima«. Jovica Lončar je u »štapskoj jedinici KP bio primjeran, odan i požrtvovan«. ²⁷⁵ Za oficira u štabu brigade, Budu Ratkovića, koji je prekomandiran u 2. brigadu za komandira čete, komandant i komesar brigade su pisali da je »uspješno i na zadovoljenje vršio svoju dužnost« i da je »naročitu volju pokazivao pri izvođenju akcija, gdje je želio uvijek prisustvovati u borbi«. Za Ratkovića su također rekli da je »borac odličan i hrabar«, dok »za kancelarijske poslove ne odgovara«. Priznali su i propust: nisu Budu Ratkovića primili u KP, mada je uvijek pokazivao da »je odan, revan i opredijeljen da se bori za stvar kojom rukovodi naša Partija«. ²⁷⁶

Za novog operativnog oficira postavljen je Joco Njegomir, čuven kao komandant četa koje su u januaru 1942. godine na Ljubovu dobile jednu od najljepših pobjeda protiv Talijana, kad su zarobljeni i tenkovi i više stotina neprijateljskih vojnika. Prije dolaska u brigadu Njegomir je kratko vrijeme bio komandant 3. ličkog partizanskog odreda. Osim

Isto.

IstO.

²⁷⁴ AVII, 103,23-2.

²⁷⁵ Isto, 800,3-3.

²⁷⁶ Isto.

njega, u štabu su od novih bila i dva štapska oficira; Dušan Starčević, koji će ubrzo formirati četvu za vezu, i Bogdan Dukić, koji će se pokazati jednim od najstaloženijih ljudi u komandi brigade, uvijek pribran, a hrabar i dobar organizator. Umjesto oboljelog Milutina Karasa, Opsenica i Krunić su za zamjenika komandanta predložili Danića Damjanovića. Budući da je Glavni štab Damjanovića poslao u donjolapačku oficirsku školu Vrhovnog štaba, na Baniji je za zamjenika komandanta postavljen Vojko Hohštetner.

Iz desetooktobarskog izvještaja poslanog štabu 1. operativne zone uoči polaska brigade iz Krbavice za Kordun i Baniju, vidi se cjelovit komandni sastav brigade - od desetara do komandanta:²⁷⁷⁾

Stevo Opsenica, Srbin, 28 godina, seljak, siromašnog seljačkog porijekla, član KPJ, u partizanima od 26.7.1941, komandant brigade;

Uroš Krunić, 28, svršeni teolog, srednje seljačko porijeklo, član KPJ, partizan »od formiranja«, komesar brigade,

Milutin Karaš, Srbin, 32, seljak, srednje seljačko porijeklo, član KPJ, partizan od jula 1941, zamjenik komandanta;

Joco Njegomir, Srbin, 28, metalac pa narednik, siromašno seljačko porijeklo, član KPJ, operativni oficir;

Milan Uzelac Brico, Srbin, 28 godina, brijački radnik, član KP, u partizanima od novembra 1941, sekretar Kotarskog komiteta KP Otočac od maja do 24. augusta 1942, kad dolazi za zamjenika komesara brigade;

Dušan Starčević, Srbin, 22 godine, podnarednik u bivšoj jugoslovenskoj vojsci, kandidat za člana KPJ, u partizanima od decembra 1941, oficir za vezu u štabu brigade;

Bogdan Dukić, Srbin, 25 godina, narednik u vojsci, kandidat za člana KP, u partizanima od decembra 1941, oficir u štabu brigade.

U brigadi je bilo - po desetooktobarskom spisku²⁷⁸⁾ - 215 rukovodilaca (nisu navedeni intendanti svih bataljona, a ni skojevski rukovo-

²⁷⁷⁾ Biografski podaci u ovom izvještaju nisu kod svih lica precizni. Tako, na primjer, za Branka Mamulu piše da ima 20 godina, a on je rođen 1921, dakle: ima 21 godinu. Za Iliju Radakovića, koji je organizator ustanka u općini Zrmanja i komesar 9. odreda, koji je formiran još prije ustanka, piše u rubrici »od kada je partizan« 23. 11. 1941, a toga je dana, zapravo, doveo Zrmanjsku četvu u onda osnivani bataljon »Marko Orešković Krtinja«. I za mnoge druge je netačan datum »od kada je partizan«; za neke čak piše da su partizani od 10. 10. 1942 (toga su dana došli u brigadu) iako su u NOB od ustanka. Za neke ni zanimanja nisu tačno napisana; tako za podoficira Josifa Hajdina piše da je zemljoradnik, baš kao i za privatnog namještenika Branka Mamulu, kojemu je i učešće u NOB upisano sa zakašnjenjem od pet-šest mjeseci.

²⁷⁸⁾ praj bataljon »Marko Orešković«: zastupnik komandanta Mile Marčetić, komesar Ilija Radaković, zamjenik komesara Boško Šnajder, operativni oficir Petar Marić, obavještajni oficir Arsenije Puača. Drugi bataljon »Pekiša Vuksan«: komandant Mićo Jović, komesar Simo Radaković Sem, zamjenik komandanta Milan Počuča, zamjenik komesara Jovan Vujnović, operativni oficir Janko Rajčević, obavještajni oficir Ferdo Toplak. Treći bataljon (kordunaški): komandant Milisav Dakić, komesar Milić Dejanović (već je bila poslana naredba da preuzme drugi posao na Kordunu, ali novi komesar nije do 10. oktobra postavljen), zamjenik komesara Nikola Božić, operativni oficir Josif Hajdin Joco, obavještajni oficir Jovan Bulat, intendant Mile Trbojević. Četvrti bataljon (banijski): komandant Radomir Milojević, komesar Mile Dukić Grba, zamjenik komesara Ivan Radošević, zamjenik komandanta Đuro Karapandža, obavještajni oficir Stevo Meničanin, operativni oficir Dragan Dabić. Komandiri četa: Jovo Prodanović, Branko Radenović, Vlado Ciganović, Dušan Čubrilo, Đuro Potkonjak, Mile Počuča, Mile Ljepović, Glišo Božić, Miloš Corda, Mile Dmitrović, Pero Sekulić i Nikola Perlić. Komesari četa: Branko Damjanović, JovojMarčetić, Pero Cvjetičanin, Stevo Potkonjak, Gojko Milekić, Petar Radeka, Milić Napijalo, Milan Sibinić, Branko Mamula,

dioci). Srba je bilo 201, Hrvata 14, seljaka 128, radnika 14, zanatlija 24, žandarma i policajaca 14, podoficira 12, službenika 7, đaka i studenata 9, intelektualaca 7. Članova Partije je bilo 99, kandidata za prijem u Partiju 29 i simpatizera Partije 6.

U vrijeme pokreta iz Krbavice, brigada je, konačno, dobila referenta saniteta. Na žalost, još nije bilo liječnika, pa čak ni školovanog bolničara. Za rukovodioca saniteta postavljen je doondašnji zamjenik političkog komesara 3. kordunaškog bataljona Nikola Božić. Iz 3. bataljona je otišao i prvi komesar toga bataljona, tridesetdevetogodišnji Milić Dejanović; on je vraćen na Kordun za političkog komesara odreda, a za komesara 3. bataljona 1. NOU brigade Hrvatske postavljen je dotadašnji zamjenik komesara Banijskog odreda Milan Ratković. Desetak dana kasnije komesar brigade će za Ratkovića kazati da je odmah »pokazao dovoljno volje za rad«. Umjesto Božića, kojemu je zamjerenito kao zamjenik komesara bataljona »nije mogao i nije toliko mario za partijski rad«, za novog partijskog sekretara u 3. bataljonu na partijskoj konferenciji u Prisjeki bit će postavljen jedan od komesara četa u Banijskom bataljonu, dvadesetjednogodišnji Pavle Samardžija. Novi su komesari i u 2. bataljonu (Simo Radaković, za kojeg je kazano da je »mlad, ali bit će priličan vojnik, komesarski rad on će brzo shvatiti«) i u 4. bataljonu Mile Đukić Grbo. Komandanti bataljona su izmijenjeni u svim bataljonima. Danilo Damjanović Danić je bio poslan na školovanje u Lapac, pa je dužnost komandanta »Marka Oreškovića« preuzeo njego zamjenik Mile Marčetić, a za v. d. zamjenika je postavljen Jovo Prodanović.

Pavle Samardžija, Ivan Baćun, Mišo Čučković. Vodnici: Simo Damjanović, Ilija Batinić, Dušan Sujica, Nemanja Marčetić, Pero Zorić, Pero Dubajić, Grujo Novaković, Dušan Batinić, Jovica Zorić, Jovo Bursać, Mićo Čubrilo Zicar, Dmitar Krajnović, Milan Grbić, Stevo Plecaš, Niko Marinković, Stevo Pjevač, Ilija Ljubojević, Jovo Basarić, Milan Lemajić, Miloš Todorić, Dragan Dejanović Musa, Gnjatija Janjanin, Đuro Šemulija, Mihajlo Krivokuća, Nikola Štakor, Stevan Vučković, Mihajlo Vukobratović, Đuro Hajdin, Jovan Miljević, Đukan Martinović, Nikola Sukunda, Mićan Bogičević, Milan Crnojević, Milan Janjanin, Mate Gajdek i Đuro Grivić.

Politički delegati vodova: Nikola Buijić, Branko Pećanac, Božo Sijan, Draga Grubor, Jovo Bogunović, Ilija Zorić, Mirko Dubaić, Pero Radenović, Pajo Papković, Jovo Copie, Petar Ljuština, Nikola Vučković, Joso Bubaš, Jure Brmbolić, Nikola Zagorac Pekulin, Ilija Grbić, Nikola Pjevač, Marko Todorović, Nikola Zagorac Kobac, Dmitar Vuić, Mirko Polojac, Mićo Vučinić, Jovo Novaković, Miloš Duda, Jovan Kresojević, Đuro Lisac, Jovo Hajdin, Petar Svrabić, Milan Knežević, Josip Bros.

Desetari: Dušan Obradović, Lazo Čanak, Jovo Batinić, Gojko Kukić, Stevo Damjanović, Ilija Mirković, Branko Marčetić, Dušan Marčetić, Đuro Mirković, Radica Poporić, Ilija Grbić, Dako Zorić, Božo Pilja, Dušan Drča, Dušan Radenović, Slavko Vein, Mirko Grbić, Petar Grbić, Rade Milanović, Milan Baškot, Simo Baškot, Perica Pavlica, Živko Novaković, Mirko Lasković, Jakov Petrljić, Mirko Resnik, Nikola Mišćević, Nikola Počuća, Nikola Dejanović, Đuro Ljubojević, Đuro Njgomir, Nikola Mišćević, Đuro Pjevač, Jovo Vuksan, Sava Obradović, Petar Orlović, Mile Pjevač, Nikola Pjevač, Gojko Korica, Milan Vitas, Nikola Njegovan, Marin Savić, Milić Kartalija, Đurađ Mrkonjić, Nikola Stojaković, Mirko Gaćeša, Mile Maderčić, Miloš Đurić, Dušan Karan, Mihajlo Pajić, Milorad Sipić, Miloš Šimulija, Stanko Čiča, Milan Mrkonjić, Vaso Vila, Miloš Miljenović, Mihajlo Novković, Stevo Bjelivuk, Milovan Miljenović, Dragan Crnojević, Ilija Bjelajac, Dušan Tintor, Ivan Babić, Milan Todorović, Milan Sekulić, Petar Trkulja, Mile Vukosavljević, Jovo Hrkić, Stevo Hrkić, Stevo Sabljak, Jovan Tomić, Stevan Domazet, Milan Bašić, Ljuban Tintor i Božo Stojković. U takozvanoj rezervnoj četi vršilac dužnosti komandira je bio Dragan Crnojević, a komesar Drago Ožegović ranije komesar čete u 1. bataljonu. Vodnici su u toj četi Dušan Vuković, Milan Pribić, Mićo Lemaić, a delegati Dragan Njegovan, Miloš Peškirić i Miloš Petrović. Desetari: Svetozar Vojnović, Milan Paunović, Ranko Samardžija, Stanko Petrović, Jovan Miletović, Dušan Stapar, Dragutin Repak, Čedo Čurtan i Vlado Mikulić.

Inž. Mićo Jović je od 15. septembra komandovao 2. bataljonom. Iz 3. kordunaškog bataljona je prvi komandant otišao još u augustu, a s bataljonom je od tada izuzetno uspješno komandovao Milisav Dakić, »autoritativan, pošten, karakteran«, komandant - po ocjeni komesara brigade - kakvog »partizani vole i poštuju«. Taj čovjek izuzetnih kvaliteta, poznat po herojstvu, ali i po prostodušnosti, možda stoga što je krio svoje različite sposobnosti i što je redovno isticao druge, čak i onda kad je bilo normalno da ispoljava svoj značaj, ostavio je na komesara brigade dojam kao da »nije naročit vojnik« i da »nema one određenosti i vojničke tačnosti«. ²⁷⁹⁾ U Četvrtom bataljonu, koji je - po ocjeni komesara brigade Uroša Krunića - »najbolje napredovao od svih bataljona u pogledu vojničkog i političkog rada«, uspješno je komandovao dvadesetčetvorogodišnji Radomir Milojević Rade, bivši podoficir, od onih za koje se govori da su »količedni toli lijepi i junački«. Njegov štab je bio »mlad, ali dobar, upravo najkompaktniji«.

Na petodnevnom odmoru, koji je bio protkan izuzetno dinamičnom političkom aktivnošću, kulturno-prosvjetnim djelovanjem, priredbama, zborovima, konferencijama, ali i vojnim smotrama, 1. brigada Hrvatske se pripremila za nove, velike marševe i podvige. Njen Prvi bataljon će iz Krbavice krenuti s novom zastavom, koju je krtijašima na dar - u znak sjećanja na njihov prvi dolazak u Smiljan ujesen 1941. godine - izvezla omladina Smiljana. Zastavu je iz ruku starog revolucionara i robijaša Mile Počuće Čiče primio prvi zastavničar »Marka Oreškovića« Danja Bogunović, čuven po hrabrosti i snazi, a kad on bude ranjen zastavu će preuzeti oholo lijepi, nekoliko centimetara viši od 2 metra, Dragan Brkljač.

U brigadi je tada, zajedno s Dopunskom, odnosno rezervnom četom, koja će se do kraja oktobra potpuno istopiti popunjavajući prijedene redove u borbenim jedinicama, bilo »oko 1200 boraca sa oružjem ili bez«. U septembru i oktobru izvršene su velike popune. U protekla tri mjeseca poginulo je 56 boraca, a ranjenih je bilo 110. ²⁸⁰⁾ U minulom periodu, od osnivanja, brigada je - ako računamo samo pokrete od mjesta do mjesta, bez borbenih manevriranja i posebnih zadataka nekih njenih dijelova - prešla oko 700 kilometara.

U Krbavici je očekivana znatnija popuna brigade. Još 18. septembra od štaba Grupe odreda Lika štab 1. operativne zone je zahtijevao:

»Za popunu partizanskih jedinica mobilizite sa vašeg teritorija 160 ljudi, koji da ne budu mlađi od 18 ni stariji od 30 godina. Ovo ljudstvo... bit će upućeno: I Udarnoj Partizanskoj Brigadi Hrvatske 70 ljudi sa 30 pušaka... Mobilisani da ponesu sa sobom po mogućstvu 2 para veša i po jedne nepodašivene coklje (u Brigadi ima kože).« ²⁸¹⁾

Tih dana u brigadu je stigla i popuna iz Banije - 30 omladinaca. ²⁸²⁾ Više njih je svrstano u »Pekišu Vuksana«, jer je to bio najmalobrojniji bataljon 1. brigade.

*79) Zb. NOR, IX/2, 238

²⁸⁰⁾ To su podaci iz izvještaja od 10. 10. 1942, ali ako je suditi po prikupljenim podacima iž, spiska mrtvih, gubici su bili veći.

²⁸⁾ AVII, 1467,42/4.

²⁸²⁾ Isto, 1468,43/3.

Najviše je novih boraca u Krbavici došlo u »Marka Oreškovića«, tako da se taj bataljon po broju boraca izjednačio s 3. kordunaškim bataljonom. Istina, komesar brigade u jednom izvještaju kaže da je »I bataljon brojčano najveći«, no na narednoj stranici istog izvještaja donosi podatak: »III bataljon, pored bataljona 'Marko Orešković', najbolji po borbenosti, a i po broju partizana najjači«. ²⁸³ U istom izvještaju Uroš Krunić je pisao da je »popuna 'Marka Oreškovića' uglavnom do sada vršena uvijek sa partizanima iz kotara Lapačkog«. To je samo donekle tačno, mađa je 8. oktobra komesar Radaković doveo 30 Lapčana. Ali gotovo trećina krtijaša su bili iz zрманjske općine kotara Gračac, a od juna je bilo i više od dvadeset Bruvanjaca i Koreničana.

U vrijeme prvog odlaska brigade iz Like, baš onda kad je bilo vrlo uočljivo kako »svijest partizana u našoj brigadi postepeno i osjetno jača«, ²⁸⁴ na štab brigade su iznenađujuće djelovali zahtjevi velikog broja boraca »Pekiše Vuksana« (»ima takvih drugova čak i među komandnim osobljem«) »koji su željeli pošto-poto da se puste na odsustvo«. ²⁸⁵ Uroš Krunić će 28. oktobra pisati kako su prvi komandant i prvi politički komesar bataljona. Momčilo Novković i Damjan Vujnović, obećali borcima »da će ih štab brigade, kao i oni, pustiti masovno na otustvo«. ²⁸⁶ Krunić kaže da su »ovu pojavu jedva djelimično spriječili«, pri čemu naglašava kako su »i sami partizani ostalih bataljona kritički to popratili, što je imalo vidnog uspjeha«. ²⁸⁷ No, čini se, ipak je odliv ljudstva iz »Pekiše Vuksana« bio vrlo velik, djelimično zbog gubitaka, a djelimično i zbog toga što se dosta boraca, koji su liječeni kod kuće, ranjeni ili oboljeli, ili su bili pušteni na odsustvo, dugo nisu vraćali u bataljon. U novembru će novi komandant »Pekiše Vuksana«, Ilija Palija i komesar, Simo Radaković, o tome pisati štabu brigade, a štab brigade štabu upravo osnovane divizije, ²⁸⁸ upozoravajući da je »bataljon 'Pekiša Vuksan' dosta mali brojčano,« zbog čega je potrebno izvršiti popunu, a »narочito da se povuku drugovi koji su sposobni i koji su se prije nekog vremena nalazili u bataljonu«. Brojno stanje »Pekiše Vuksana« će se početkom jeseni tako naglo smanjivati da su morali »desetar i delegat i vodnik stražariti«; u bataljonu je, naime, zbog velikih gubitaka, a bez popune, bilo »skoro više komandujućeg kadra nego vojnika«. Uoči formiranja 6. divizije samo iz »Pekiše Vuksana« bila su u bolnicama i na oporavku kod svojih kuća 94 borca. ²⁸⁹

283) Isto, 103B, 40-1/6.
284) zb. NOR, IX/2,233.

285) Isto.

286) Isto.

287) Isto, 234.

288) Isto, '

289) AVII, 800, 7-3.